

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra HERR PANTHAKAKS HISTORIE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 29. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353512331344/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

nogen Høragtelse for Videnskaberne eller nogen Lyst til dem — Den lille Christian troede at han meget lettere og mageligere kunde blive en Nar end ved at fylde sit Hoved, med alle de Daarligheder, som andre havde fundet for got at skrive sammen. — Herr Misocosmus oprettede det ærlig med Tampen, som han rev ned med Munden; og Christian, som begyndte at troe, at hans Conrector maaskee var en Nar, som alle andre, sluttede, fra det større til det mindre; at nemlig, da han, som var saa forskrækkelig lærd, ikke var ret klog; det da ikke maatte være noget Menniske beskjæret, at have sin sunde Forstand —

Afsine Skole-Kammeraders Omgang kunde han ligesaalidet faae noget Begreb om den beste Verden. Han var i Begyndelsen noget enfoldig, og derfor drilledede de ham; han var alvorlig, og derfor kunde de ikke lide ham; han var mistænkelig mod alle og derfor beluurede de ham; efter gammel Vanc sladdrede han paa dem, og følgelig pryglede de ham. —

Imidlertid blev alt dette af bedre Følger for vor Panthakak, end man skulde have formodet — Drillet, forhadet, udskjældt, pryglet af alle; fik han stor Lyst til at holde sig saameget, som mueligt for sig selv — Da han skulde fordrive Tiden med noget, var han nødt til at læse, naar de andre legede — Skjønt man ikke kunde love sig meget af denne Læsning; vilste det sig dog med Tiden, at den ikke havde været unyttig; da han først fik Leylighed til at lede alle de utallige Ting frem, til ret at bese dem, og til at bringe dem nogenledes i Orden, som han nu fik pakket sammen i sin Hjerne, uden at vide hvorledes. —

Heller bør man ikke negte, at jo Herr Misocosmus, handlede fornuftig i visse Puncter af Undervisningen, endskjønt det rigtig nok kun var per Accidens. — Dersom han lærte ham at ansee meget klogt for daarligh, og meget got for ont; saa

lærte han ham tillige at||ansee virkelig Daarlighed, 27
 med alle sine skadelige Virkninger for det som
 den var. — Saaledes, naar de latinske Historie-
 Bøger, som jeg veed ikke hvad for en ond Aand 5
 har lært vore Poedagoger at give Børn i Hænder-
 ne, førend de kan skille det gode fra det onde, og
 langt mindre det ægte fra det glimrende, naar de
 bestak den unge Christians Sjæl ved prægtige eller
 rørende Skildringer, og saaledes forførte ham til
 at tænke høyt om en Enthusiast, en Pedant, en 10
 Selv-Mordere, en Erobrere; eller til at finde skam-
 melig Kjærlighed og Sybaritiske Lyster indtagen-
 de; saa rev Misocosmus med aldrig skaanende
 Hænder Masquen af dem; og viiste ham, at det
 var elendige Narre, som havde gjort Jorden og sig 15
 selv ulykkelige, fordi de dømte endnu falskere
 om den sande Lyksalighed, end deres forglemte
 Med-Brodre. — Man maae desuden mærke, at den
 Fordom som vor Conrector med saa stor Umage 20
 indpræntede sine Discipler, er af sin Natur saa
 stor og stærk, at den kun taaler faae andre ved
 Siden af sig — Den som holder alle for Narre kan
 næsten umueligt blive overtroisk; og endnu min-
 dre overtale sig til at sværge blindlings paa andres
 Meeninger — Mistænkelig Imod alting, undersø- 25
 ger han alting nøye; og ved at betragte det fra alle
 Sider, udvider han i det mindste sin Kundskab, og
 samler sig saaledes Materialier, hvoraf han en-
 gang kan faae det lykkelige Indfald at danne sig 30
 Viisdom. — Vist er det, som vi før erindrede, at
 denne store Fordom, enten maae understøttes af
 en næsten unaturlig Egenkjærlighed; eller og,
 naar dens Slaver ere ærlige nok til at holde sig
 selv for ligesaa store Narre, som alle de andre;
 maae den blive yderlig brystfældig ved sin egen 35
 Vægt, og styrte dem, som mærke det, i en fuld-
 kommen Pyrrhonismus; thi endskjønt den falder,
 forsvinde dens Ruiner derfor ikke. — Man skulde
 derfor troe, at den maatte danne alle dem af sine

Tilhængere, der nogenledes kunde tænke, til ligesaa mange Tvivlere, som langt fra ikke vilde befatte sig, med at undersøge nogen Ting, da de ikke kunde vente sig mindste Nytte, mindste Vished af deres Undersøgelser. — Dog et er det at de fleeste Mennesker og i sær Philosopher har Egenkjærlighed nok, til at tiltroe sig den Forstand, som de dømmet alle andre Mennesker fra — Et andet er det, at det er en Fordom, der som man veed, sjelden bliver undersøgt, og hvis Svaghed endnu sjældnere bliver mærket. —

Endnu maae vi sige dette til Herr Misocosmi Berømmelse, || at han, da han ikke kunde tiltroe sin Lærling nogen Dømme-Kraft, belæssede Hans Hu-kommelse med alt det den kunde romme, for ikke at skikke ham reent tomhoved fra sig. — Sprog, Historie, især hvad Navne Aarstal, og enkelte Begivenheder angaaer, de nødvendige Præcepta og sligt, lærde han følgelig af Grunden — En Post hvori den gode Herr Conrector igjen per Accidens handlede fornuftigt; da Ungdommen er Hukommelsens Tid, og vi sjelden kan, men endnu sjældnere gider lære udenad naar vi bliver gamle. —

Af det Foregaaende seer man og, at vor Christian, maatte blive arbejdsom, ydmyg og taalmodig; og følgelig, naar alting bliver nøye beregnet, vinde ligesaameget, om ikke meer, end han tabte, ved at blive i otte Aar undervilst, og opdraget af Herr Misocosmus. —

³⁰ Cap. III. —

En af Madame Kuchleins Brødre blev imidlertid employert ved Vaysen-Huuset i Halle, og dette var et lovligt Kald for hendes Søn at begive sig derhen.

— Men det vilde være os ligesaalet at sige hvad Noah tilbragte sin Tid med i Arken, som at fortælle, hvad den gode Christian, tog sig for eller lod tage for med sig i den Tid han opholdt sig her. To Ting veed vi — den ene, hvilken næsten synes